

[mo.be](http://www.mo.be)

De duurzame, circulaire toekomst bereiken is aartsmoeilijk, complex en onzeker

In Zweden komt er, als het parlement volgende maand de begroting goedkeurt, een verlaagd BTW tarief voor reparatie van fietsen, kledij en schoenen. De herstelling van huishoudtoestellen wordt bovendien aftrekbaar van de inkomensbelasting. De maatregelen zijn bedoeld om consumenten te overtuigen hun kapotte spullen te laten herstellen, in plaats van ze weg te gooien en nieuwe te kopen. De Zweeds regering hoopt op deze manier de milieu-impact van consumptie te verlagen, en tegelijk de tewerkstelling in de reparatie-sector een boost te geven.

Is het werkelijk zo eenvoudig? daarvoor kunnen we kijken naar het land waar deze maatregel al meer dan een decennium bestaat: België.

Hoewel het nog maar een voorstel is, werd het idee gretig opgepikt door de internationale pers. [The Guardian](#) had het over het aanpakken van de weggooi-cultuur. [BBC](#), [CNN](#) en [NPR](#) hadden interviews met Per Bolund, de Zweedse minister van financiën en consumentenzaken verantwoordelijk voor het voorstel.

Volgens [Circulate](#), de blog van de Ellen MacArthur Foundation – opinieleider over alles wat met circulaire economie te maken heeft – kan de belastingverlaging voor herstelling “a big deal” zijn.

Ook in Vlaanderen werd het idee opgepikt. Groen nam het zelfs op in haar plan met [10 maatregelen om fossiele energie naar het verleden te bannen](#).

Maak het niet makkelijker dan het is

Repair Café in Brussel

Repair Café Brussels (CC BY-NC-ND 2.0)

Maar is het werkelijk zo eenvoudig? Om die vraag te beantwoorden, kunnen we kijken naar het land waar deze maatregel al meer dan een decennium bestaat: België. Sinds 2000 geldt in ons land namelijk een [BTW tarief van 6% voor herstellingen van kledij, schoenen en fietsen](#). Cijfers over de impact van deze maatregel op het aantal herstellingen en op de tewerkstelling in de reparatie-sector zijn er helaas niet. Maar zeggen dat de sector een boost heeft gekregen (nog steeds niet groter dan 0,3% van de totale niet-financiële tewerkstelling), of dat we in België een circulaire economie hebben, zou zwaar overdreven zijn. En geef toe: hoe vaak heeft u de afgelopen 16 jaar beslist dat een nieuwe broek of schoenen kopen interessanter was dan het kapotte exemplaar te laten herstellen?

Sinds 2000 geldt in ons land een verlaagd BTW tarief voor herstellingen van kledij, schoenen en fietsen. Cijfers over de impact van deze maatregel op het aantal herstellingen en op de tewerkstelling in de reparatie-sector zijn er helaas niet.

Voor alle duidelijkheid, het goedkoper maken van herstellingen is absoluut nodig om tot een circulaire economie te komen, waarin producten en grondstoffen veel meer gebruikt worden dan verbruikt.

Maar de transitie van onze huidige grondstoffen verslindende economie naar een circulaire versie is een langdurig en complex proces dat meer actie vereist dan een eenvoudige belastingverlaging op hersteldiensten. Er zijn tal van beleidsmaatregelen nodig, er is een mentaliteitswijziging nodig bij burgers, infrastructuur en investeringen moeten aangepakt worden, er is nood aan andere bedrijfsmodellen, en ga zo maar door.

De visie op een duurzame circulaire toekomst mag dan duidelijk zijn, de weg ernaartoe is dat allerminst. Het zal een rommelige weg zijn, met veel opwaaiend stof en scherpe bochten. Een routemap is er niet. We zullen veel meer moeten zaaien dan wat we zullen oogsten. Er zullen winnaars én verliezers zijn. Nochtans moeten we zoveel mogelijk burgers en bedrijven mee op weg krijgen en vooral houden, want de tocht is lang. Het gevaar bestaat dat mensen en bedrijven ontgoocheld worden als blijkt dat snelle resultaten uitblijven. Om vervolgens in de ban te geraken van een volgend buzz-word.

Complex, onzeker en onduidelijk

Repair Café in Brussel

Repair Café Brussels (CC BY-NC-ND 2.0)

Wat geldt voor de transitie naar een circulaire economie, geldt voor elk aspect van de samenleving. We leven in een verschrikkelijk complexe maatschappij, die al lang niet meer te doorgronden is, laat staan te plannen.

We leven in een verschrikkelijk complexe maatschappij, die al lang niet meer te doorgronden is, laat staan te plannen.

En toch doen politici, media en zelfs experts – gedreven door de instant-media cultuur – nog steeds alsof ze de antwoorden in kant-en-klare one-liners, soundbites en filmpjes voor ons klaar hebben. Waarna de beloofde verandering en verbetering uiteraard niet kan waargemaakt worden, en andere partijen met nieuwe, maar even goed veel te eenvoudige slogans klaar staan om over te nemen.

Hoeft het dan te verwonderen dat mensen het vertrouwen verliezen in democratische politici, in de media en experts, en hun toevlucht zoeken bij figuren die nog eenvoudigere “antwoorden” vooropstellen dan zichzelf? Er zijn ongetwijfeld vele oorzaken van het populistische Post-Waarheid tijdperk waarin we zijn terecht gekomen, maar dit is er ongetwijfeld één van.

Als we het werkelijk menen met onze toekomst, dan zal het politieke debat en het erop volgende beleid toch anders moeten. Eerst en vooral doen we er goed aan om de problemen te benoemen zoals ze zijn: complex, met onzekere antwoorden en onduidelijke uitkomst. Alles herleiden tot zwart-wit tegenstellingen waar men een simpele oplossing tegenover denkt te kunnen stellen, leidt altijd tot gezichtsverlies. Laat zoiets maar aan populistten over.

Ten tweede is het nodig om bij het zoeken naar oplossingen te vertrekken van het gewenste toekomstbeeld, en van daaruit terug te kijken om te zien wat er in het huidige systeem fundamenteel fout zit. Voor de circulaire economie, bijvoorbeeld, is een vaak genoemd toekomstbeeld dat de overheid grondstoffen zou belasten in plaats van arbeid. De uitdaging is dus om te ontdekken via welk pad we daar kunnen geraken, en hoe de hindernissen die onvermijdelijk opduiken – zoals het wegvallen van belastinginkomsten als het model succesvol is – aangepakt kunnen worden.

De zoekende, zelfkritische overheid als antwoord?

Repair Café in Brussel

© Floris Van Cauwelaert

Dat is natuurlijk allesbehalve rechtlijnig, en al zeker niet eenvoudig te communiceren. Welke politicus wordt verkozen met de slogan “Niet geschoten is altijd mis”? Daarom is er, naast een verandering in de manier waarop het debat gevoerd wordt en oplossingen aangebracht worden, ook nood aan een andere vorm van beleid voeren. Wetten en decreten zouden een duidelijk doel moeten bevatten, een manier om de impact ervan op te volgen, en een manier om bij te sturen als de impact niet is wat men gehoopt had.

Vandaag worden open beleidsevaluaties het liefst vermeden, omdat ze de kwetsbaarheid van de verkiezingsbeloftes blootleggen.

Vandaag worden open beleidsevaluaties het liefst vermeden, omdat ze de kwetsbaarheid van de verkiezingsbeloftes blootleggen. Maar in een maatschappij die zo snel evolueert dat vele beleidsmaatregelen al achterhaald zijn tegen de tijd dat ze door een parlement bekrachtigd zijn, is een goede opvolging en bijsturing van beleid broodnodig.

Zo had men in 2000, als onderdeel van de BTW-verlaging voor hersteldiensten, kunnen afspreken dat men de effecten op tewerkstelling en consumptie zou opvolgen, en de maatregel zou bijsturen wanneer nodig.

Dan waren we nu misschien al een pak verder op het bochtige pad richting circulaire economie dan vandaag het geval is.

En dan hadden we de Zweden kunnen vertellen of hun voorstel inderdaad een “big deal” is, of dat ze wat anders zouden moeten doen.

Of een zoekende, zelfkritische houding bij politici, media, onderzoekers, en uiteindelijk ook de burger, een effectief antwoord kan bieden op het snel oprukkende populisme, is lang niet zeker. Maar na de Brexit en Trump is verdergaan op het huidige pad met zekerheid geen goed plan.